

Andrzej Kansy

Towarzystwo Naukowe Płockie

Uniwersytet jako szansa na wzrost konkurencyjności Płocka

Można przypuszczać, że kiedy w Atenach zakładano Akademię Platońską, pomysł ten miał wielu przeciwników. Jedni zapewne widzieli w nim zagrożenie dla swoich dotychczasowych interesów, inni nie potrafili dostrzec potencjału tej inicjatywy. Jednakże ciąg zdarzeń udowodnił jej słusność, czego przykładem były podobne uczelnie, a następnie liczne uniwersytety powstające w różnych miejscach świata.

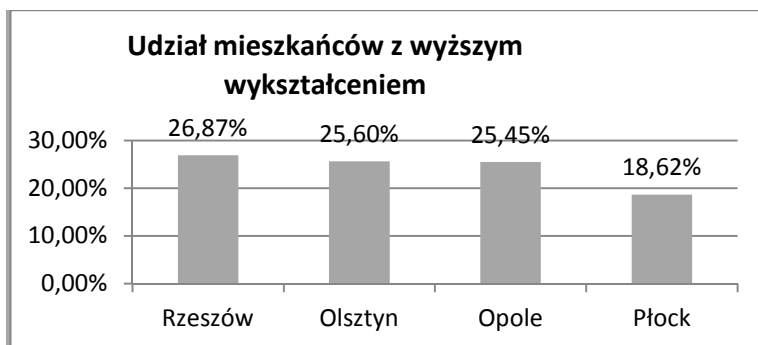
Należy zgodzić się z Bogdanem Galwasem, który uznał, że uniwersytety, tworząc system, stanowią życiodajną tkankę społeczeństwa i państwa³¹. Nie sposób bowiem pominąć korzyści płynących z umiejscowienia uniwersytetu. Jedną z nich jest konsumpcja towarów i usług przez społeczność uniwersytecką, będąca źródłem wymiernych korzyści dla właścicieli sklepów, lokali gastronomicznych i rozrywkowych, wydawnictw, czy punktów ksero. To z kolei stanowi źródło środków finansowych dla miasta. Brakuje szczegółowych analiz na temat wydatków studentów w polskich ośrodkach uniwersyteckich. Jednakże z wyliczeń poczynionych na użytek Poznania wynika, że studenci wydają w tym mieście 1,5 mld zł rocznie³². Uniwersytet w Płocku mógłby zatem stanowić ważny czynnik przychodów, ale też byłby siłą ożywczą dla płockich archiwów i bibliotek, np. Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego, której potencjału obecne uczelnie płockie nie są w stanie wykorzystać.

Inną korzyścią dla Płocka jako miasta o bezrobociu na poziomie 11,5% byłoby uzyskanie nowych miejsc zatrudnienia zarówno

³¹ B. Galwas, *Edukacja w przyszłości i przeszłość w edukacji*, w: *Wyzwania przyszłości – szanse i zagrożenia*, pod red. naukową J. Klera, A.P. Wierzbickiego, B. Galwasa i L. Kuźnickiego, Warszawa 2010, s. 271.

³² *Studencie, wyskakuj z kasy!*, <http://m.onet.pl/biznes,452xt>, dostęp: 10 XII 2012 r.

w samym uniwersytecie, jak i w jego otoczeniu³³. Doświadczenia miast posiadających jednostki akademickie lub uniwersyteckie potwierdzają korzystny wpływ uczelni na rozwój rynku pracy. Dodatkowym czynnikiem zwiększenia dynamiki tego procesu byłyby możliwość pozyskiwania i realizowania przez uniwersytet różnego rodzaju grantów oraz dotacji unijnych, co pozwoliłoby także na tworzenie w Płocku infrastruktury.

Wykres 1. Udział mieszkańców z wyższym wykształceniem w wybranych miastach o liczbie mieszkańców 100 001-200 000 mieszkańców³⁴

Powszechnie wiadomo, że jednym z filarów rozwoju społeczno-gospodarczego jest kapitał ludzki. Jednakże uświadamiać sobie należy, że kapitał ten szybko ulega dekapitalizacji, stąd konieczność jego ciągłego wytwarzania oraz jakościowego rozwoju³⁵. Uniwersytet jako jednostka, której celem jest dostarczanie kadr dla nauki i kształcenie wysoko wykwalifikowanych pracowników spełnia te zadania bez wątplenia. Jeśli przeanalizować udział osób z wyższym wykształceniem

³³ „Miejski Zeszyt Statystyczny” [Płock] 2012, nr 19, s. 93.

³⁴ Opracowanie własne na podstawie: *Raport z wyników w województwie mazowieckim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa, 2012, s. 137; *Raport z wyników w województwie podkarpackim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Rzeszów, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2012, s. 131; *Raport z wyników województwa opolskiego. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Opole, 2012, s. 104; *Raport z wyników w województwie warmińsko-mazurskim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Olsztyn, 2012, http://www.stat.gov.pl/olsz/69_699_PLK_HTML.htm, dostęp: 7 XII 2012 r.

³⁵ G. Kołodko, *2025: dwie historie gospodarczego rozwoju*, w: *Rozwój polskiej gospodarki: perspektywy i uwarunkowania*, Warszawa 2002, s. 65.

w miastach polskich z przedziału od 100 001 do 200 000 mieszkańców, to okaże się, że miasta posiadające uniwersytety wyprzedzają Płock pod względem udziału mieszkańców z wyższym wykształceniem.

Jako postulat badawczy warto zgłosić przeanalizowanie zależności między działalnością uniwersytetów a dynamiką zmian liczby mieszkańców miast zajmujących pierwsze miejsca pod względem udziału mieszkańców z wyższym wykształceniem. Z danych uzyskanych ze spisów powszechnych w 2002 i 2011 r. wynika, że liczba mieszkańców Rzeszowa zwiększyła się o 19 000 osób, a Olsztyna o 1 500 osób³⁶. Zważywszy na stałe zmniejszanie się liczby ludności w miastach o wielkości porównywalnej do Płocka jakkolwiek wzrost liczby mieszkańców należy uznać za ważny, w przypadku Rzeszowa wynik jest imponujący³⁷. Częściowo można go przypisać włączaniu kolejnych gmin w granice miasta, jednakże można się spodziewać również oddziaływania uniwersytetu. W Opolu natomiast zaobserwowano zmniejszenie się liczby mieszkańców o 7 300 osób, a w Płocku o 3 800 osób³⁸.

Należy ponadto wspomnieć o zdolności uniwersytetów do przyciągania najbardziej perspektywicznych osób w wieku produkcyjnym, co ma duże znaczenie w sytuacji postępującego starzenia się społeczności miejskich. „Silne skupisko inteligentnej młodzieży stanowi wielką szansę dla starzejącej się [...] populacji miasta, oddziałując pozytywnie na wspólnotę społeczną, utrzymanie kontaktów międzyludzkich, szczególnie międzypokoleniowych, równowagę psychologiczną”³⁹.

Ważną rolę uniwersytetu w Płocku byłoby zatrzymywanie w mieście młodych ludzi w wieku produkcyjnym. Ich odpływ do ośrodków uniwersyteckich jest o tyle dotkliwy, że po studiach nie wracają już oni do rodzinnego miasta, powodując jego zubożenie. A szkoda, gdyż są to zwykle ludzie najbardziej odważni, mobilni, gotowi

³⁶ Na podstawie: Rzeszów, Bank Danych Lokalnych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/miejsc_w.display?p_id=29215&p_token=0.30275859762770607, dostęp: 7 XII 2012 r.; *Raport z wyników w województwie podkarpackim...*, dz. cyt., s. 97; Olsztyn, Bank Danych Lokalnych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/miejsc_w.display?p_id=29218&p_token=0.4690021415752683, dostęp: 7 XII 2012 r.; *Raport z wyników w województwie warmińsko-mazurskim...*, dz. cyt.

³⁷ „Miejski Zeszyt Statystyczny” [Płock] 2010, nr 18, 2011, s. 22-23.

³⁸ *Raport z wyników województwa opolskiego...*, dz. cyt., s. 19; *Raport z wyników w województwie mazowieckim...*, dz. cyt., s. 110.

³⁹ *Warszawa Akademicka*, Warszawa, 2008, s. 52.

na wyzwania. Zamiast wzbogacać kapitał lokalny, wtapiają się w dżunglę metropolii. Należałoby też zapobiegać odpływowi z miasta i z regionu absolwentów, co można osiągnąć jedynie poprzez zwiększanie atrakcyjności zamieszkania i oferty rynku pracy. Zatrzymywanie absolwentów to warunek konieczny wykorzystania szansy rozwojowej, wynikającej z posiadania wyższej uczelni. Nie jest to jednak łatwe, gdyż mniejszym miastom wspomnianej atrakcyjności brakuje⁴⁰. Aby zatrzymać absolwentów wyższych uczelni należałoby zatem, oprócz podniesienia atrakcyjności, utworzyć odpowiedni system wsparcia. Zdaniem Konrada Ł. Czapiewskiego i Krzysztofa Janca, mogłyby to być fundusze dla osób pozostających w mieście po ukończeniu studiów, na przykład na uruchomienie działalności gospodarczej lub dopłatę do wynagrodzenia⁴¹. Jednakże obecnie najlepszą zachętą byłoby zaoferowanie satysfakcjonującej pracy.

Jak wynika z najnowszych badań Mikołaja Herbsta, „Największe tempo wzrostu gospodarczego osiągają regiony o najsilniejszym potencjale edukacyjnym. Jednak wynika to bardziej z metropolizacji gospodarki niż ze sprawczej roli kapitału ludzkiego. Silny potencjał edukacyjny raczej towarzyszy rozwojowi w skali regionu, a nie warunkuje go”⁴². Nie należy zatem zaniedbywać metropolitalnych dążeń największych miast w regionach, w tym Płocka.

W krajach rozwiniętych usunięcie barier w dostępie do szkolnictwa podstawowego i średniego sprawiło, że warunkiem konkurencyjności regionów stało się szkolnictwo wyższe. Na atrakcyjność regionów jako miejsca inwestowania i zamieszkania wpływa bowiem dostępność ludzi z wysokim wykształceniem⁴³. Szansą dla Płocka mogłoby być zatem utworzenie w mieście silnej uczelni regionalnej, która kształciłaby głównie dla potrzeb regionu. Jej profil mógłby się łatwo zmieniać w zależności od dynamiki potrzeb⁴⁴. Nie jest tajemnicą, że wielkie

⁴⁰ M. Herbst, *Edukacja jako czynnik i wynik rozwoju regionalnego. Doświadczenia Polski w perspektywie międzynarodowej*, Warszawa, 2012, s. 147.

⁴¹ K.Ł. Czapiewski, K. Janc, *Dostępność do edukacji, jakość kształcenia i poziom wykształcenia mieszkańców a struktura funkcjonalna gmin województwa mazowieckiego*, „Mazowsze. Studia Regionalne” 2012, nr 10, s. 49.

⁴² M. Herbst, dz. cyt., s. 201.

⁴³ Tamże, s. 136.

⁴⁴ Na temat uczelni regionalnych patrz: *Polskie uczelnie XXI wieku*, Warszawa 2005, s. 22.

przedsiębiorstwa zlokalizowane w Płocku coraz częściej zatrudniają specjalistów z Warszawy, którzy zajmują w nich najważniejsze funkcje. Ani jeden z pięciu członków zarządu oraz ośmiu członków rady nadzorczej PKN ORLEN nie jest absolwentem żadnej z płockich uczelni. Czy to oznacza, że ziemia płocka nie rodzi talentów na miarę kolejnych prezesów koncernu? Wychodzi jednak na to, że w wielkich przedsiębiorstwach zlokalizowanych w Płocku płocczanie zatrudniani są najczęściej na stanowiskach robotniczych, podczas gdy wyższa kadra zarządzająca wywodzi się z dużych ośrodków uniwersyteckich – Warszawy, Gdańska, Torunia, czy Łodzi.

Problemem jest również transfer wiedzy do lokalnych przedsiębiorstw i instytucji. Wiedza wytwarzana w rozdrobnionym szkolnictwie wyższym Płocka z trudem przedostaje się do lokalnych przedsiębiorstw i instytucji. Najważniejsze badania i ekspertyzy z zakresu nauk społecznych i humanistycznych zamawiane są w dużych ośrodkach uniwersyteckich z pominięciem płockiego potencjału⁴⁵.

Wśród korzyści płynących z posiadania uniwersytetu znajduje się też stałe pozyskiwanie elit dla społeczności Płocka oraz ich integracja. W połowie XX w. jednym z najważniejszych ośrodków wytwarzania elit była płocka petrochemia. W trwającym procesie budowania świadomego społeczeństwa obywatelskiego, gdzie podnoszenie poziomu wykształcenia płocczan jest koniecznością, rolę tę powinna odgrywać akademia, a następnie uniwersytet.

Odrębność i nieprzenikanie się społeczności poszczególnych płockich uczelni jest jedną z przyczyn zanikania kultury studenckiej w Płocku. Zjawisku temu mogłoby zapobiec powstanie uniwersytetu. Płock jako ośrodek kultury studenckiej miałby szansę podniesienia i wykorzystania swojego potencjału kulturalnego i turystycznego, co znakomicie wpisałoby się w działalność obecnych tutaj uznanych imprez, na przykład festiwali muzycznych. Wniosłoby to spory potencjał wizerunkowy, miasto mogłoby być postrzegane jako miejsce przyjazne dla studentów. Wobec nienajlepszej perspektywy demograficznej dla Polski wykreowanie Płocka jako miasta ludzi młodych sprzyjałoby przyciąganiu kapitału i inwestycji.

⁴⁵ Na możliwość oferowania produktów pracy naukowej na lokalnym rynku wskazuje M. Herbst, dz. cyt., s. 137.

Wiele polskich miast upatruje swojej szansy w wielokulturowości, odwołując się do pamięci społecznej o współistnieniu kultur: polskiej, żydowskiej, niemieckiej, czy rosyjskiej. Umiejętnie zastosowany marketing może czerpać z tych pokładów niemałe korzyści⁴⁶. Samorządy Wrocławia, czy Poznania prowadzą też działania na rzecz wielokulturowości, przeznaczając znaczne kwoty na stypendia dla zagranicznych studentów, głównie z Europy Wschodniej. Starają się zapewnić im sprzyjające warunki do nauki, a następnie do osiedlania się. Wielkie festiwale, np. krakowski Festiwal Kultury Żydowskiej, czy łódzki Festiwal Czterech Kultur są przykładami imprez generujących wszechstronne i wymierne korzyści dla miast. Ponadto edukowanie w zakresie wielokulturowości sprzyja rozszerzaniu horyzontów myślowych młodych ludzi, chroniąc przed ksenofobią, radykalizmem oraz innymi negatywnymi zjawiskami społecznymi, mającymi swoje źródło w braku wiedzy.

Wspieranie edukacji na Mazowszu, m.in. poprzez rozwijanie szkolnictwa wyższego w ośrodkach o znaczeniu subregionalnym, takich jak Płock, wpływałoby korzystnie na osiągnięcie większej spójności społecznej i zapobieganie bardzo dużym różnicom w poziomie wykształcenia ludności z miast, zwłaszcza dużych, i wsi⁴⁷.

Jak twierdzi B. Galwas, jedną z ról uniwersytetu jest wyrównywanie szans, albowiem wykształcenie uniwersyteckie otwiera drogę do każdego stanowiska w państwie oraz do poprawy statusu materialnego⁴⁸. Uniwersytet w Płocku byłby zatem szansą dla mniej zamożnych osób z terenu regionu płockiego, których nie stać na dojazd, wynajęcie mieszkania i utrzymanie w Warszawie, Łodzi czy Poznaniu. Jak uważa Jerzy Wilkin, masowy dostęp do wyższego wykształcenia jest osiągnięciem cywilizacyjnym i należy go kontynuować⁴⁹. Działanie takie

⁴⁶ P. Kubicki, *Dyskurs wielokulturowości w marketingu polskich miast*, w: *Rozwój zrównoważony a budowa marki miejsca*, pod red. E. Sobczaka, Warszawa 2011, s. 145.

⁴⁷ Z. Strzelecki, B. Kolipiński, *Województwo mazowieckie – stan i perspektywy rozwoju*, w: *Przyszłość Europy – Wyzwania globalne – Wybory strategiczne*, pod red. A. Kuklińskiego i K. Pawłowskiego, Nowy Sącz 2006, s. 370.

⁴⁸ B. Galwas, *Edukacja w przyszłości i przyszłość w edukacji*, dz. cyt., s. 272-273.

⁴⁹ Niezależnie od tego Autor jest zwolennikiem skoncentrowania większych środków finansowych w uczelniach wiodących. J. Wilkin, *Ile kosztuje dobry uniwersytet?*, „Nauka” 2010, nr 4, s. 145.

byłoby zgodne z priorytetami przyjętymi przez Organizację Edukacyjną, Naukową i Kulturalną ONZ podczas konferencji w Paryżu w 2008 r.:

„Nie można przyjąć żadnej dyskryminacji, nikt nie może być wykluczony ze szkolnictwa wyższego ani żadnych dziedzin studiów, poziomów, stopni naukowych i typów instytucji ze względu na rasę, płeć, język, religię, wiek, albo z powodu jakichkolwiek różnic ekonomicznych czy społecznych [...]”⁵⁰.

Wielki uczyony, płocczanin Ludwik Krzywicki wskazał, że obecność osoby, która potrafiłaby poświęcić się danej sprawie rozstrzyga o powodzeniu przedsięwzięcia⁵¹. Dzisiaj taką osobę nazywamy liderem⁵². Uniwersytet w Płocku to perspektywa długofalowa i z tego powodu, aby zakończyła się sukcesem, niezbędna jest „strategiczna wizja liderów, wykraczająca daleko poza horyzont wyborczej kadencji”⁵³. Płock posiada sprawdzonych liderów, którzy cechują się dalekowzrocznością, otwartością na argumentację oraz umiejętnością przekonywania ludzi do idei. Ze względu na swoje doświadczenia płynące z aktywności w wielu obszarach, dysponują oglądem sytuacji z perspektywy niedostępnej dla większości obywateli. Wskazanie ich nie stanowiłoby trudności.

Należy sądzić, że inicjatywa Prezydenta Miasta Płocka, aby odbyć dyskusję o powołaniu w Płocku uniwersytetu jest przejawem woli politycznej albo próbą jej wywołania. A to przemawia za realnością przedsięwzięcia. Dlatego też warto analizować głosy grup związanych z poszczególnymi uczelniami płockimi, jednakże trzeba zdawać sobie sprawę, że dalszy rozwój miasta i subregionu płockiego będzie miał swoje źródło nie w dyskusjach, lecz w śmiałych rozwiązaniach strategicznych.

⁵⁰ *Ramy priorytetowego działania na rzecz zmian i rozwoju szkolnictwa wyższego przyjęte na światowej konferencji dotyczącej szkolnictwa wyższego Szkolnictwo wyższe w XXI wieku: wizja i działania, Paryż, 5-9 października 1998 r.*, Organizacja Edukacyjna, Naukowa i Kulturalna ONZ, w: *Szkolnictwo wyższe w Płocku na tle tendencji rozwojowych współczesnej edukacji akademickiej*, pod red. Z.P. Kruszewskiego i J. Pólturzyckiego, Płock 2006, s. 243.

⁵¹ L. Krzywicki, *Wspomnienia*, t. 3, Warszawa 1959, s. 386.

⁵² O wpływie lidera na zastaną rzeczywistość wypowiadał się Konrad Jaskóła. Patrz: *Lider. Rola wartości. Konrad Jaskóła. Rozmawia Karolina Prewęcka*, Warszawa 2012.

⁵³ M. Herbst, dz. cyt., s. 202.

Prawie dwieście lat temu polski myśliciel Franciszek Ksawery Szaniawski zwracał uwagę, że obowiązkiem państwa jest przygotowanie „spójnego systemu nauczania i funkcjonowania instytucji naukowych” oraz „wykorzystanie wszelkich sposobów zachęcających ludzi do kształcenia”⁵⁴. Historia uczy, że państwa, które ten obowiązek potraktowały poważnie, osiągnęły wysoki poziom rozwoju. Warto mieć to na uwadze, myśląc o Płocku.

⁵⁴ R. Kania, *Myśl polityczno-prawna Franciszka Ksawerego Szaniawskiego (1768-1830)*, Płock 2012, s. 302.